

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»
ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« 04 » 09 2021 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

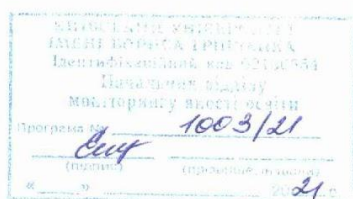
**БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ І
ОХОРОНА ПРАЦІ**

ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Спеціальності 081 Право

Освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр

Освітньої програми Право

Київ - 2021

РОЗРОБНИК: Кравченко Наталія Володимирівна, викладач циклової комісії природничих дисциплін Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, старший викладач.

Викладач: Кравченко Наталія Володимирівна, викладач циклової комісії природничих дисциплін Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка, старший викладач.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії природничих дисциплін

Протокол від « 28 » серпня 2021 р. № 1
Голова циклової комісії [підпис] (Людмила ГЛУХЕНЬКА)

Робочу програму перевірено

« 04 » вересня 2021 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи [підпис] Зоя ГЕЙХМАН

Заступник директора з навчальної роботи [підпис] Яніна КАРЛІНСЬКА

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. (_____), « __ » _____ 20__ р, протокол № _____

на 20__/20__ н. р. (_____), « __ » _____ 20__ р, протокол № _____

на 20__/20__ н. р. (_____), « __ » _____ 20__ р, протокол № _____

на 20__/20__ н. р. (_____), « __ » _____ 20__ р, протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/ годин	4,0/120	
Курс	I	
Семестр	1	2
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	1
Обсяг кредитів	2,0	2,0
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	28
Модульний контроль	4	4
Семестровий контроль	-	-
Самостійна робота	28	28
Форма семестрового контролю		залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентом компетентностей, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Основні завдання дисципліни - сприяти процесу оволодіння студентами вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення особистої та колективної безпеки в небезпечних та надзвичайних ситуаціях; формування особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятності ризику; набуття студентами знань, умінь і здатностей (компетентностей) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантування збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності.

У студентів мають бути сформовані такі компетентності:

<i>Номер в освітній програмі</i>	<i>Зміст компетентності</i>	<i>Номер теми, що розкриває зміст компетентності</i>
Загальні компетентності (ЗК)		
ЗК-1	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	1-15
ЗК-2	Здатність проведення досліджень, уміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати	1-15
ЗК-8	Здатність працювати в команді	4; 5; 6; 11; 14; 15
Фахові компетентності спеціальності (ФК)		
ФК-1	Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції	3; 9
ФК-2	Здатність логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення	3; 9; 11; 12; 13
ФК-7	Здатність мати сучасні уявлення про основні категорії конституційного права України;	3; 9

	поняття та основні властивості Конституції України.	
ФК-11	Уміння застосовувати законодавство про працю та соціальний захист	11; 13; 14

Предметні компетентності:

виробничо-технологічна діяльність:

- здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і природного середовища від небезпек;
- ефективне використання функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці на робочому місці, у виробничому колективі;
- проведення заходів щодо усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві;
- вміння оцінити сталість функціонування об'єкту господарювання в умовах надзвичайних ситуацій та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;
- вміння обґрунтувати та забезпечити виконання комплексу робіт на об'єкті з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків;

організаційно-управлінська діяльність:

- знання організаційно-правових заходів забезпечення безпечної життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки;
- проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;

проектно-конструкторська діяльність:

- вміння ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ і віднайти шляхи відвернення їхньої уражальної дії використовуючи імовірнісні структурно-логічні моделі;
- вміння оцінити безпеку технологічних процесів і обладнання та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;

педагогічно-консультативна діяльність:

- вміння надати допомогу та консультації працівникам та населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у надзвичайних ситуаціях;

контрольно-консультативна діяльність:

- здатність аналізувати механізми впливу небезпек на людину, визначати характер взаємодії організму людини з небезпеками середовища існування з урахуванням специфіки механізму токсичної

дії небезпечних речовин, енергетичного впливу та комбінованої дії уражальних факторів;

- проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;
- методичне забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці серед працівників організації.

3. Результати навчання за дисципліною «Безпека життєдіяльності і охорона праці»

Програмні результати навчання:

ПРН-9

- Визначати юридичну силу та межі чинності нормативно-правових актів (3; 9; 10)

ПРН-10

- Надавати первинну юридичну консультацію щодо реалізації прав громадян у сфері господарської діяльності та способів їх захисту (3; 9)

ПРН-15

- Визначати порядок і процедуру розслідування нещасних випадків на виробництві, називати документи, які регламентують дане питання (11)

- Володіти базовими знаннями з правових та організаційних питань з безпеки життєдіяльності та охорони праці (9-16)

- Знаннями щодо використання законодавчих та нормативно-правових актів в галузі забезпечення безпеки (9-16)

- Володіти навиками проведення моніторингу небезпечних ситуацій та обґрунтування головних підходів та засобів збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій (2; 4; 5; 6; 11)

- Розуміння небезпек, які можуть виникнути вдома, на вулиці, у докiллі, в освітньому закладі та їх можливі наслідки; правила безпеки, при виникненні різноманітних надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціально-політичного і воєнного характеру (4-7)

- Застосування заходів та засоби захисту від небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів; профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності (13-15)

- Визначає у своїй професійній діяльності громадсько-політичні, соціально-економічні, правові, технічні, природоохоронні, медико-профілактичні та освітньо-виховні заходи, які спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини (3-15)

- Розуміє види відповідальності за невиконання вимог з охорони праці (3; 9; 11)

Очікувані результати навчання:

У результаті вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності і охорона праці» студенти зможуть **оволодіти:**

- знаннями щодо культури безпеки і ризик-орієнтованого мислення, при якому питання безпеки, захисту й збереження навколишнього середовища розглядаються як найважливіші пріоритети в житті й діяльності;
- базовими знаннями з правових та організаційних питань з безпеки життєдіяльності та охорони праці;
- знаннями щодо використання законодавчих та нормативно-правових актів в галузі забезпечення безпеки;
- знаннями стосовно сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності та вмінням визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання;
- принципами, методами і засобами оцінки середовища перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства;
- навиками проведення моніторингу небезпечних ситуацій та обґрунтування головних підходів та засобів збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;
- знаннями щодо організаційно-правових заходів забезпечення безпечної життєдіяльності та вмінням обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки;
- навиками координації зусиль виробничого колективу в попередженні виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

розуміти та пояснювати:

- небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, що породжуються джерелами небезпек мирного часу;
- основні етапи та принципи формування безпечної життєдіяльності людини;
- вплив психофізіологічних особливостей людини на формування її безпеки;
- небезпеки, які можуть виникнути вдома, на вулиці, у довір'ї, в освітньому закладі та їх можливі наслідки;
- правила безпеки, шляхи захисту себе та свого оточення при виникненні різноманітних надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціально-політичного і воєнного характеру;
- загальні принципи зростання рівня небезпек на сучасному етапі;
- негативні наслідки небезпек в Україні з точки зору безпеки життєдіяльності;

- наслідки впливу небезпечних та вражаючих факторів на організм людини та навколишнє середовище;
- методи запобігання, реагування на небезпеки різного походження та їх наслідки;
- законодавчі акти та нормативні документи з питань безпеки життєдіяльності людини та убезпечення безпеки в Україні;
- основні поняття з охорони праці;
- основні законодавчі акти про охорону праці; міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці;
- управління охороною праці, органи державного нагляду, громадський контроль із охорони праці;
- основи фізіології та гігієни праці. Відшкодування збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров'я;
- навчання з питань охорони праці при прийнятті на роботу та в період роботи;
- відповідальність за невиконання вимог з охорони праці. Основи електробезпеки та пожежної безпеки

аналізувати:

- зміст основних компонентів системи «людина – життєве середовище»;
- сучасні проблеми безпеки життєдіяльності, рівні небезпеки;
- середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства;
- сталість функціонування об'єкта господарювання в умовах надзвичайної ситуації та обґрунтовувати заходи щодо її підвищення;
- джерела техногенної, природної, біологічної, соціальної небезпеки та заходи по забезпеченню безпеки життєдіяльності при прояві цих небезпек;
- надзвичайні ситуації та причини їх виникнення, характеристику вражаючих факторів та осередків ураження при надзвичайних ситуаціях техногенного, екологічного та природного характеру;
- наслідки надзвичайних ситуацій, вирішувати задачі по оцінці радіаційної і хімічної обстановки, робити висновки та пропозиції, які направлені на забезпечення безпеки життєдіяльності в умовах радіаційного та хімічного забруднення;
- основи фізіологічної безпеки людини, раціональні умови, параметри та норми забезпечення безпеки в природному, виробничому, побутовому та соціальному середовищі, джерела антропогенних забруднень оточуючого середовища, вплив цих забруднень на безпеку життєдіяльності;

визначати:

- зміст і сутність основних понять і термінів, якими оперує безпека життєдіяльності;

- загальні закономірності виникнення небезпек, їх властивості;
- небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, що породжуються джерелами небезпек;
- відповідні заходи та засоби щодо створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини
- за різними ознаками явні та потенційні небезпеки і по можливості попереджати їх вплив на особисту життєдіяльність та життєдіяльність оточуючих людей;
- рівень впливу різних небезпек на здоров'я і життя людини та довкілля;
- засоби індивідуального та колективного захисту, основні принципи та способи захисту людей при прояві різних видів небезпек

орієнтуватися:

- в основних методах і системах забезпечення техніки безпеки;
- в методологічних засадах і методах дослідження безпеки життєдіяльності;
- в документах з міжнародного права, законодавчих та нормативно-технічних документах, керівних і нормативних документах України щодо захисту людей у надзвичайних ситуаціях

приймати:

- адекватні рішення та виконувати дії спрямовані на ліквідацію надзвичайних ситуацій, в разі їх виникнення;
- рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень;

розробляти:

- заходи та застосовувати засоби захисту від небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів;
- заходи з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності

використовувати:

- у своїй професійній діяльності громадсько-політичні, соціально-економічні, правові, технічні, природоохоронні, медико-профілактичні та освітньо-виховні заходи, які спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини;
- засоби індивідуального захисту, сховища, укриття та інші захисні споруди для забезпечення людей в умовах надзвичайних ситуацій

надавати:

- екстрену медичну допомогу у разі виникнення надзвичайних ситуацій мирного часу

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторні				Само- сті- йна
		Ле- кці- ї	С- е- мі- н- а- р- и	П- р- ак- т- и- ч- ні		
Змістовий модуль 1 Безпека життєдіяльності						
<u>Тема 1.</u> Безпека життєдіяльності як категорія	5	2				3
<u>Тема 2.</u> Небезпеки, та їх класифікація. Ризик як кількісна оцінка небезпеки та концепція прийняттого ризику	8	2	2			4
<u>Тема 3.</u> Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності	8	2	2			4
<u>Тема 4.</u> Природні небезпеки	8	2	2			4
<u>Тема 5.</u> Техногенні небезпеки	10	2	2		2	4
<u>Тема 6.</u> Соціально - політичні небезпеки, їхні види та характеристика	8	2	2			4
<u>Тема 7.</u> Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві	13	4	2		2	5
Разом	60	16	12		4	28
Змістовий модуль 2 Охорона праці						
<u>Тема 8.</u> Вступ. Загальні питання охорони праці	4	2				2
<u>Тема 9.</u> Правові та організаційні основи охорони праці	11	4	2			5
<u>Тема 10.</u> Державне управління. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці	4	2				2
<u>Тема 11.</u> Організація охорони праці на підприємстві. Профілактика травматизму та професійних захворювань	11	2	2		2	5

Тема 12. Навчання з питань охорони праці	6		2			4
Тема 13. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії	6	2	2			2
Тема 14. Основи виробничої безпеки. Електробезпека	8	2	2			4
Тема 15. Основи пожежної безпеки.	10	2	2		2	4
Усього	60	16	12		4	28

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I

Безпека життєдіяльності

Тема 1. Безпека життєдіяльності як категорія

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.

Ключові терміни та поняття: безпека, небезпека, життя, діяльність, життєдіяльність, безпека життєдіяльності, життєве середовище.

Рекомендовані джерела:

основні – 2; 3; 5; 6

додаткові – 2; 3; 5; 6

Тема 2. Небезпеки, та їх класифікація. Ризик як кількісна оцінка небезпеки та концепція прийняттого ризику

Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності. Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Загальний аналіз ризику. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийняттого ризику

Ключові терміни та поняття: ризик, техногенне середовище, побутове середовище, виробниче середовище, джерело небезпек, вражаючий фактор, шкідливий фактор, небезпечний фактор, катастрофа, допустимий ризик, дерево помилок.

Рекомендовані джерела:

основні - 2; 3; 5; 6

додаткові– 2; 3; 5; 6

Семінар №1 «Безпека життєдіяльності як категорія. Небезпека. Ризик як кількісна оцінка небезпек».

Тема 3. Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти і технічні умови, технічні і адміністративні регламенти, що регламентують принципи і механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС.

Ключові терміни та поняття: конституція, нормативні акти, здоровий спосіб життя, основні принципи охорони здоров'я, санітарно-епідемічне благополуччя населення,, медико-соціальна допомога, безпека праці, охорона праці, управління охороною праці, пожежна безпека, правові основи БЖД, екологічна безпека

Рекомендовані джерела:

додаткові ресурси – 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12

Семінар №2 «Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності»

Тема 4. Природні небезпеки

Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнє середовище.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Пожежі у природних екосистемах (ландшафтна, лісова, степова, торф'яна пожежа). Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Рекомендовані джерела:

додаткові ресурси – 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 12

Семінар №3 « Природні небезпеки»

Тема 5. Техногенні небезпеки

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу. Втрати міцності, деформації, провали і руйнування будівель та споруд. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами.

Етапи розвитку пожежі. Небезпечні для людини фактори пожежі.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Ознаки радіаційного ураження. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри. Режимы захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, ступень їхньої дії на організм людини.

Ключові терміни та поняття: природні небезпеки, сильнодіючі отруйні речовини, техногенні небезпеки, антропогенне забруднення, випромінювання, стихійні лиха, літосферні стихійні лиха, гідросфері стихійні лиха, атмосферні стихійні лиха; аварії, пожежі, вибухи, СДОР.

Рекомендовані джерела:

основні - 2; 3; 5; 6

додаткові – 2; 3; 5; 6

Семінар №4 « Техногенні небезпеки

Тема 6. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристика

Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори; збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві). Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор безпеки. Види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що стійко або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.

Ключові терміни та поняття: екстремальна криміногенна ситуація, тероризм, війна, соціально-політичні небезпеки, конфлікт, злочинність, згвалтування.

Рекомендовані джерела:

основні - 2; 3; 5; 6

додаткові - 2; 3; 5; 6

Семінар №5 «Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристика».

Тема 7. Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві

Загальна характеристика комбінованих небезпек, їх класифікація.

Природно-техногенні небезпеки – парниковий ефект, порушення озонового шару, смог, кислотні опади, пилові бурі, зменшення родючості ґрунтів, виникнення пустель та інші явища, породжені людською діяльністю.

Природно-соціальні небезпеки – химерні етноси, наркоманія, епідемії інфекційних захворювань, венеричні захворювання, СНІД.

Причини та наслідки виникнення небезпек у сучасному урбанізованому середовищі. Основні заходи та засоби захисту від небезпек, властивих міському середовищу.

Ключові терміни та поняття: парниковий ефект, кислотні опади, природно-соціальні небезпеки, наркоманія, урбанізоване середовище, соціальні хвороби, епідемія, глобальна екологічна криза, комбіновані небезпек

Рекомендовані джерела:

основні - 2; 3; 5; 6

додаткові – 2; 3; 5; 6

Семінар №6 «Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві»

Модуль II Охорона праці

Тема 1: Вступ. Загальні питання охорони праці

Поняття і предмет охорони праці. Сучасний стан охорони праці в Україні та Європейському союзі. Основні розділи дисципліни «Охорона праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.

Основні етапи розвитку охорони праці. Охорона праці як суспільний чинник і галузь науки. Стан охорони праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності в Україні та інших країнах.

Соціально-економічне значення охорони праці, економічні аспекти охорони праці, охорона праці як економічний чинник. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Ключові терміни і поняття: праця, охорона праці, здоров'я, працездатність, виробниче середовище, важкість праці, напруженість праці, умови праці, безпечні умови праці, шкідливі та небезпечні виробничі фактори.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Тема 2: Правові та організаційні основи охорони праці

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Ключові терміни і поняття: роботодавець, працівник, акт юридичний, законодавчий акт, нормативно-правовий акт, ДНАОП, СУОП, міжгалузеві та галузеві акти з охорони праці, колективний договір, трудовий договір, контракт.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Семінар №7 « Правові та організаційні питання охорони праці»

Тема 3: Державне управління. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Ключові терміни і поняття: управління охороною праці, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне стягнення, адміністративна відповідальність, адміністративне стягнення, кримінальна відповідальність, злочин, нагляд за охороною праці.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Тема 4: Організація охорони праці на підприємстві. Профілактика травматизму та професійних захворювань

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Мета та завдання профілактики нещасних випадків, професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Ключові терміни і поняття: травматизм, травма, виробнича травма, нещасний випадок, професійне захворювання, виробнича санітарія, гігієнічна характеристика умов праці.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Семінар №8 «Організація охорони праці на підприємстві. Профілактика травматизму та професійних захворювань»

Тема 5: Навчання з питань охорони праці

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Ключові терміни і поняття: вступний інструктаж, первинний інструктаж, повторний інструктаж, позаплановий інструктаж, цільовий інструктаж, стажування, дублювання, наряд-допуск.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Семінар №9 « Навчання з питань охорони праці »

Тема 6: Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії

Основи фізіології праці. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи і засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони, джерела забруднення повітряного середовища. Контроль за станом повітряного середовища.

Основні вимоги до виробничого освітлення.

Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях.

Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрації.

Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади. Методи і засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Джерела інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.

Ключові терміни і поняття: шкідливі та отруйні речовини, параметри мікроклімату, природна вентиляція, механічна вентиляція, аварійна вентиляція, загально обмінна припливно-витяжна механічна вентиляція, освітлення, показник освітленості, природне освітлення, штучне освітлення, аварійне освітлення, евакуаційне освітлення.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Семінар №10 «Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії»

Тема 7: Основи виробничої безпеки. Електробезпека.

Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів.

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом.

Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку до дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисті засоби і заходи.

Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Семінар №11 « Основи виробничої безпеки»

Тема 8: Основи пожежної безпеки.

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Заходи пожежогасіння.

Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

Ключові терміни і поняття: електротравматизм, місцеві електричні травми, електричні опіки, металізація шкіри, механічні ушкодження, електрофтальмія, електричні удари, клінічна смерть, електричний шок, електробезпека, захисне заземлення.

пожежа, прямі збитки, побічні збитки, зона горіння, зона теплової дії, зона задимлення, зона токсичності, горіння, вибух, займання, спалах, самозаймання, само спалахування, вибух, детонація, вогнестійкість, протипожежна перешкода, евакуаційні виходи, вогнегасники, вогнегасні речовини, сповіщувачі, сигналізація.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Семінар №12 « Основи пожежної безпеки»

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

При оцінюванні рівня навчальних досягнень студентів з безпеки життєдіяльності та охорони праці враховується:

- рівень розуміння основних аспектів взаємодії в системі «людина – життєве середовище»;
- рівень знань з правових та організаційних питань охорони праці;
- обсяг відтворення знань, рівень розуміння навчального матеріалу;
- здатність застосовувати їх у практичній діяльності з метою розв'язування практичних задач;
- самостійність та переконливість суджень;
- рівень оволодіння практичними вміннями та навичками дій в умовах небезпеки;
- вироблення компетенційних умінь для забезпечення оптимального управління охороною праці;

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	8	8	8	8
Відвідування семінарських занять	1	6	6	6	6
Робота на семінарському занятті	10	4	40	4	40
Виконання поточної контрольної роботи	10	2	20	4	40
Виконання завдань для самостійної роботи	5	7	35	8	40
Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50	2	50
Разом			159		184
Максимальна кількість балів: 343					
Розрахунок коефіцієнта: $343 : 100 = 3,43$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Модуль I Безпека життєдіяльності

Тема 1: Безпека життєдіяльності – як категорія (3 год)

1. Складіть генеалогічне дерево наук, що займаються питаннями безпеки життєдіяльності.
2. Дайте визначення предмету та сформулюйте завдання науки «Безпека життєдіяльності».
3. Виконайте тести на доповнення:
  1. Безпека життєдіяльності як учбова дисципліна – це ...
  2. Предметом безпеки життєдіяльності є ...
  3. Ознаками небезпечних та шкідливих чинників є ...
  4. Небезпеки класифікують за ...
  5. Обставини, які спонукають до реалізації небезпеки у подію, групуються на ...

Рекомендовані джерела:

основні – 2; 3; 5; 6

додаткові – 2; 3; 5; 6

Тема 2: Небезпеки, та їх класифікація. Ризик як кількісна оцінка небезпеки та концепція прийнятного ризику (4 год)

1. Розкрийте поняття “небезпека”.
2. Поясніть значення ідентифікації, номенклатури та квантифікації небезпек.
3. Дайте визначення поняттю «ризик». Назвіть види ризиків за рівнем припустимості та охарактеризуйте методи визначення ризику.
4. Виконайте тести на доповнення:
  1. Ризик – це ..., у математичному вигляді записується ...
  2. До чинників ризику можна віднести ...
  3. аксіома про потенційну небезпеку стверджує, що ...
  4. Суть концепції прийнятного ризику полягає в ...

Рекомендовані джерела:

основні – 2; 3; 5; 6

додаткові – 2; 3; 5; 6

Тема 3: Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності (4 год)

1. Опрацюйте статті Конституції України, які регулюють питання безпеки життєдіяльності та пояснить їх зміст.
2. Складіть структурно-функціональну схему державного управління безпекою та захистом у НС (надзвичайних ситуаціях) в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади.
3. Дайте визначення основних функцій КМУ по забезпеченню безпеки життєдіяльності людей.
4. Виконайте тести на доповнення:
  1. Законодавство щодо безпеки життєдіяльності включає ...
  2. Конституція – це ...

Модуль II Охорона праці

Тема 1: Вступ. Загальні питання охорони праці (2 год)

1. Виконати тести на доповнення

Тема 2: Правові та організаційні питання охорони праці (5 год)

1. Сформулюйте власне бачення поняття «Охорона праці». Які функції характерні для цієї дисципліни?
2. Заповніть таблицю: Законодавча та нормативна база з охорони праці:

№ з/п	Основні законодавчі акти про охорону праці	Рік прийняття
1		
2...		

3. Перелічіть, які пільги мають працівники, що не досягли 18-річного віку.
4. Поясніть, які пільги надаються працівникам за роботу, що не відповідає санітарним нормам.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10
ЗУ «Про охорону праці»

додаткові – 7; 8
КЗпП України

Тема 3: Державне управління. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці (2 год)

1. Поясніть які органи здійснюють державне управління охороною праці в Україні, їх компетенції і повноваження.
2. Складіть та поясніть схему тріступеневого адміністративно-громадського контролю за охороною праці на виробництві та (або) в навчальному закладі (за вибором студента).

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Тема 4: Охорона праці на підприємстві. Профілактика травматизму та професійних захворювань (5 год)

1. Опрацюйте «Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою КМУ від 17 квітня 2019 року № 337.

Рекомендовані джерела:

«Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою КМУ від 17 квітня 2019 року № 337.

Тема 5: Навчання з питань охорони праці» (4 год)

1. Опрацюйте Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05 зі змінами та доповненнями).

Рекомендовані джерела:

Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05 зі змінами та доповненнями)

Тема 6: Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії (2 год)

1. Дайте визначення понять «гігієна праці», «виробнича санітарія». Перелічіть основні положення ст. 7 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», що мають пряме відношення до захисту здоров'я працівників..

2. Поясніть, яким чином і для чого проводиться атестація робочих місць за умовами праці, які документи заповнюються за результатами атестації та хто несе відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації робочих місць.

3. Поясніть що покладено в основу принципу нормування параметрів мікроклімату. Вкажіть різницю між оптимальними і допустимими умовами праці.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Тема 7: Основи виробничої безпеки. Електробезпека (4 год)

1. Перерахуйте:

основні причини електротравматизму на виробництві;

дайте загальну характеристику види електротравм.

2. Поясніть принципи надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Тема 8: Основи пожежної безпеки (4 год)

1. Перелічіть основні причини пожеж, схарактеризуйте небезпечні та шкідливі чинники, пов'язані з пожежами.

2. Складіть текстову частину Плану евакуації людей на випадок пожежі.

3. Інструкція про порядок дій персоналу навчального закладу в разі виникнення пожежі.

Рекомендовані джерела:

основні – 8; 9; 10

додаткові – 7; 8

Самостійна робота з кожної теми за робочою навчальною програмою оцінюється у сумі в діапазоні від 0 балів до 5 балів:

5 балів – робота виконана в повному обсязі;

4 бали – якщо допускаються незначні помилки;

- 3 бали – обсяг виконаної роботи становить 50% - 40%;
- 2 бали - обсяг виконаної роботи становить 20% - 30%;
- 1 бал - обсяг виконаної роботи становить менше 10%

Контроль самостійної роботи здійснюється у вигляді:

- тестування; - співбесіди;
- заповнення зошиту з самостійної роботи

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які відвідали не менше 90% аудиторних занять і отримали не менше 70% від можливої кількості балів за поточну роботу.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за модульну контрольну роботу – 25 балів.

Модуль I (МКР №1 та №2)

Форма проведення модульного контролю: модульна контрольна робота:

- I питання: виконати тестові завдання на одну правильну відповідь;
  - II питання: виконати тестові завдання на декілька правильних відповідей;
  - III питання: встановити відповідність між термінами та їх визначенням;
  - IV питання: теоретичне (дати розгорнуту відповідь)
- Тести: 17,5 балів ($0,5 * 15 = 7,5$; $1,0 * 10 = 10$)
- III питання оцінюється максимум у 2,5 бали
- Теоретичне питання оцінюється максимум у 5 балів.

Модуль II (МКР №3 та №4)

Форма проведення модульного контролю: модульна контрольна робота:

- I завдання: виконати тестові завдання
- Тести: 20 балів ($1,0 * 20 = 20$)
- II завдання: запитання з розгорнутою відповіддю (ситуаційна задача).
- Теоретичне питання оцінюється максимум у 5 балів.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма проведення семестрового контролю: залік.

Загальне оцінювання здійснюється на підставі результатів поточного та рубіжного модульного контролю.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81

Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

**Навчально-методична карта дисципліни «Безпека життєдіяльності і охорона праці»
для спеціальності «Право»
Всього 120 год, з них аудиторних – 64 год. (лекції – 32 год., семінари – 24 год.,
модульний контроль – 8 год.), форма контролю – залік**

модулі	Змістовий модуль I							Змістовий модуль II							
Назва модуля	Безпека життєдіяльності							Охорона праці							
К-ть балів за модуль	159							184							
лекції	1	2	3	4	5	6	7-8	9	10-11	12	13		14	15	16
Теми лекцій	Б е з п е к а ж и т т е д і я л ь н о с ті я к к а т е г о р і я	Не бе зп ек и, та їх кл ас иф іка ція . Р и зи к я к кіл ькі сн а оц ін ка не зп ек и.	П ра во ві та ор га ні за ці йн і ос но ви бе зп ек ви и ж іт те ді ял ьн ос ті	П р и о о д н і н е б е з п ек к и	Т е х н о ло гі чні на вч аль ні за да чі	Со ці ал ьн о- по лі ти чні і не бе зп ек и, їх ні ви ди та ха ра кт ер ис ти ка	К о м бі но ва ні не бе зп ек и. Н ез пе ки в су ча сн о м ур ба ні зо ва но м у су сп іл ьс	В с т у п . З а г а ці ль н і п и т а н о х р о н и п р а ц і	П ра во ві та ор га ні за ці йн і ос но ви ох ор он и пр ац і	Д е р ж а ц і в л і н о н я о х р о н и п р а ц і в н и й н а г л я д	О рг ан із ац ія О П. П ро фі ла кт ик а тр ав м ат из м у та пр о ф ес ій н их за хв ор ю ва нь		О сн ов и фі зі ол ог ії, гіг іє ни пр ац і та ви ро бн ич ої са ні та рії	О с н ов и в и р о б н и ч о ї б ез п е к и	О с н ов и в и р о б н и ч о ї б ез п е к и

							тв і								
Темі семінарських занять		Се мі на р № 1. Не бе зп ек и, та їх кл ас иф іка ція . Р и з и к як кіл ькі сн а оц ін ка не бе зп ек и.	Се мі на р № 2. П ра во ві та ор га ні за ці йн і ос но ви бе зп ек и ж ит те ді ял ьн ос ті	Се мі на р № 3 . П р и р о д н і н е б е з п ек и	Се мі на р № 4 . Т е х н о г е н н і н е б е з п ек и	Се мі на р № 5. Со ці ал ьн о- по лі ти чн і не бе зп ек и, їх ні ви ди та ха ра кт ер ис ти ка	Се мі на р № 6. К о м бі но ва ні не бе зп ек и. Н еб ез пе ки в су ча сн о м у ур ба ні зо ва но м у су сп іл ьс тв і		Се мі на р № 1. П ра во ві та ор га ні за ці йн і ос но ви ох ор он и пра ці		Се мі на р № 2. О рг ан із ац ія О П. П ро фі ла кт ик а тр ав м ат из м у та про ф ес ій н их	Се мі на р № 3 . Н а в ч а н н я з п и т а н ь о х о р о н и п ра ці	Се мі на р № 4. О сн ов и фі зі ол ог ії, гіг іє ни пра ці та ви ро бн ич ої са ні та рії	Се мі на р № 5 . О с н о в и в и ро бо ти б н и ч о ї бе з пе к и	Се мі на р № 6 . О с н о в и п о же ж но ї бе з пе к и
Самостійна робота	5 балі в	5 балів	5 балів	5 балі в	5 балі в	5 балів	5 балів	5 ба лі в	5 балів	5 ба лі в	5 балів	5 балі в	5 балів	5 балі в	5 балі в
Тести	10 балів			10 балів				10 балів			10 балів		10 балів		

МКР	25 балів	25 балів	25 балів	25 балів
Підсумковий контроль				Залік

8. Рекомендовані джерела

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Конституція України. Основний закон України від 28.06.1996р №254/96-ВР (чинне законодавство станом на 01 лютого 2021р.)
2. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992р. №2695-ХІІ (чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 березня 2020 року).
3. Кодекс Законів про працю в Україні від 10.12.1971р №322-VІІІ (чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 22 лютого 2021 року).
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999р. №1105-XIV (чинна редакція із змінами та доповненнями станом на 19.12.2017)
5. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994р № 4004-XII (чинне законодавство із змінами та доповненнями станом на 28.12.2016)
6. Постанова Уряду України «Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» від 17.04.2019р № 337
7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2019р. № 659 «Порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу»
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 1 серпня 1992р. (Редакція станом на 28.10.2016)
9. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) поточна редакція станом на 14.04.2017
10. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства (НПАОП 0.00-4.09-07) поточна редакція станом на 04.04.2007
11. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.11-07)
12. Типове положення про службу охорони праці (НПАОП 0.00-4.35-04) поточна редакція станом на 31.01.2017
13. Положення про порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій (ДНАОП 0.03-4.02-94) поточна редакція станом на 23.03.2012

14. Правила пожежної безпеки в Україні (НАПБ А.01.001-2014) поточна редакція станом на 22.01.2021
15. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки». – К.18.01.2001.-№2245- III.
16. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р № 1264-ХІІ (чинне законодавство із змінами та доповненням станом на 01.01.2016)
17. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13.07.00. №08- III.
18. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи». – К.: Відомості Верховної Ради України, 1991. – № 16. – ст. 198; 1992р, № 13. – ст. 177.
19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» К.03.08.1998р.-№1198.

Основна (базова):

1. Безпека життєдіяльності. 2-ге вид. [текст]: підручник./[О.І. Запорожець, Б.Д. Халмурадов, В.І. Применко та ін] – К.: «Центр учбової літератури», 2016.-448 с.
2. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред./ Є. П. Желібо. 8-е вид.- К.: «Каравела», 2018.-344 с.
3. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / В. В. Зацарний, О. В. Зацарна, О. В. Землянська, Д. В. Зеркалов. – К.: Основа, 2016. – 204 с.
4. Зеркалов Д. В. та ін. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / Д. В. Зеркалов, Т. Є. Луц, Н. Ф. Качинська, О. С. Ільчук, Н. П. Чиканова-Васильєва / За ред. Д. В. Зеркалова. – К.: Основа, 2014. – 364 с.
5. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці. Навч. посіб. / – К.: Основа, 2016. – 267 с.
6. Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В. /За ред. Є.П. Желібо/ Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник, 8-е вид.-К.: Каравела, 2018.-344 с.
7. Зацарний В.В., Праховник Н.А., Землянська О.В., Зацарна О.В., Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник – К.: НТУУ «КПІ» ІЕЕ, 2016.-електронне видання. URL: <http://ela.kpi.ua/kandle/123456789/1863/>
8. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці: Підручник. 5-е вид. / За ред. М.П. Гандзюка. - К.: Каравела, 2018. - 384 с.
- 9.Ткачук К.Н., Зацарний Д.В. та ін. Основи охорони праці: підручник.-К.: Основа, 2016.-456 с.
10. Жидецький, В. Ц. Основи охорони праці : підручник / В. Ц. Жидецький. — 5-те вид., доповн. — К. : Знання, 2018. — 373 с. + компакт-диск.

Додаткова:

1. Грушко В.С. Здоров'я людини та основи здорового способу життя [Текст]: [навчальний посібник з курсу «Валеологія»]/ В.С. Грушко. – Тернопіль:[ТНПУ], 2012. 386 с.
2. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб./ - К.: Основа, 2016. – 267 с.
3. Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності. 2-ге видання/ О.І. Запорожець. – К.: ЦУЛ, 2019. – 448 с.
4. Безпека життєдіяльності. Конспект лекцій. Праховнік Н.А., Зацарний В.В., Землянська О.В. – К.: НТУУ «КПІ» ІЕЕ, 2015. – електронне видання. URL: <http://ela.kpi.ua/kandle/123456789/18956>.
5. Зацарний В.В., Праховнік Н.А., Землянська О.В., Зацарна О.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник – К.: НТУУ «КПІ» ІЕЕ, 2016. – електронне видання. URL: <http://ela.kpi.ua/kandle/123456789/18263>
6. Основи охорони праці [текст] підручник. 2-ге вид./О.І. Запорожець, О.С. Проєрейський, Г.М. Франчук, І.М. Боровик – К.: «Центр учбової літератури», 2017.- 264 с.
7. Основи охорони праці та безпеки життєдіяльності: навч.-метод. посібник/ Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Нагайчук О.В. – Умань: Візаві, 2019.-310 с.
8. Шудренко І.В. Основи охорони праці: навч. посіб./І.В. Шудренко.-Житомир: Видавець, О.О. Євенок, 2016.-214 с.
9. Яремко З.М., Тимошук С.В., Писаревська С.В., Стельмахович О.Б. Охорона праці: навч. посіб./ З.М. Яремко. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 430 с.
10. Кіт Л.Я. Основи рятування і збереження життя людини у невідкладному стані / Л.Я. Кіт, Н.В. Наливайко. – Львів: "Друк на потребу", 2017. – 135 с.
11. Полетаєв В.П. Охорона праці в галузі: навчальний посібник / В.П. Полетаєв,О.А. Крюковська / під ред. д.т.н., проф. А.П. Огурцова. —Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2016. —363с.
12. Основи охорони праці [текст] підручник. 2-ге вид./О.І. Запорожець, О.С. Проєрейський, Г.М. Франчук, І.М. Боровик – К.: «Центр учбової літератури», 2017.- 264 с.
13. ISO 45001 «Система менеджменту охорони здоров'я та безпеки персоналу. Вимоги»
14. ДСТУ ОHSAS 18002:2015 Національний стандарт України системи управління гігієною та безпекою праці - Видання офіційне – Київ ДП «УкрНДНЦ». 2016

Додаткові ресурси:

1. <http://dsp.gov.ua/> - Офіційний сайт Державна служба України з питань праці
2. <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index> - Офіційний сайт Фонду соціального страхування України.
3. <http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

